

05(К.УН.)
Вісн

ISSN 1728-3817 (загальний)
ISSN 1728-242X (серійний)

ВІСНИК

**КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**СХІДНІ МОВИ
ТА ЛІТЕРАТУРИ**

8

2005

Розглянуто проблеми китайської термінології, кримськотатарського мовознавства, функціональні аспекти японської пасивної лексики та турецького аориста, проаналізовано східні паралелі трипільської лексики й орієнталізму у фольклористичних студіях Агатангела Кримського. Літературознавчий доробок порушує питання досліджень єгипетських поезій Хафіза Ібрагіма, арабського доісламського панегіризму, корейського жанру сінсоль і засобів китайської поезиї.

Для викладачів, наукових працівників, аспірантів, студентів.

The problems of Chinese terminology, Crimean Tatar linguistic, the functional aspects of Japanese passive vocabulary as well as the Turkish aorist considered. The Oriental parallels of Trypilleian state-creating terms as well as the Orientalism in the Ahatanhell Krymskiy's folclore studies analised. The literature vorks concernd the Hafiz Ibrahim's Egyptian poetry, Arabian Preislamic Panegyryzm, Corean Shinsosol genre, Chinese poetry's methods ets.

For scientists, professors, postgraduates, students.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР

Г.Ф. Семенюк, д-р філол. наук, проф.

**РЕДАКЦІЙНА
КОЛЕГІЯ**

В.М. Підвойний, канд. філол. наук, доц. (заст. відп. ред.); І.П. Бондаренко, д-р філол. наук, проф.; Л.В. Грицик, д-р філол. наук, проф.; А.М. Емірова, д-р філол. наук, проф.; І.А. Керімов, д-р філол. наук, проф.; Т.Ф. Маленька, канд. філол. наук, доц.; Л.В. Матвеева, д-р іст. наук, проф.; А.М. Меметов, д-р філол. наук, проф.; Ю.Л. Мосенкіс, д-р філол. наук, доц.; О.С. Снитко, д-р філол. наук, проф.; С.В. Сорокін, канд. філол. наук; Ф.Г. Туранли, канд. іст. наук, доц.; Г.І. Халимоненко, д-р філол. наук, проф.; О.В. Дебейко, старш. викл. (відп. секр.).

Адреса редколегії

02017, Київ 17, 6-р Тараса Шевченка, 14, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут філології,
☎ (38044)239 3302; 239-3386

Затверджено

Вченою радою Інституту філології
20.09.04 (протокол №1)

Атестовано

Вищою атестаційною комісією України.
Постанова Президії ВАК України
№ 1-05/6 від 12.06.02

Зареєстровано

Міністерством інформації України.
Свідоцтво про Державну реєстрацію КІ № 251 від 31.10.97

**Засновник
та видавець**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"
Свідоцтво внесено до Державного реєстру
ДК № 1103 від 31.10.02

Адреса видавця

01601, Київ-30, 6-р Т.Шевченка, 14, кімн. 43
☎ (38044) 239 3172, 239 3222; факс 239 3128

Наукова бібліотека
ім. М. Максимовича

КНУ

ім. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

2836JB

МОВОЗНАВСТВО

Гончаренко О.М. Шляхи та способи формування торгово-економічної термінології сучасної китайської мови	4
Дебейко О.В., Нагорна В.М. Лінгвісти про омонімію	10
Дебейко О.В., Рябоволенко І.П. Функціональний критерій як фактор диференціації японської пасивної й активної лексики (на матеріалі адміністративно-військової термінології)	14
Емірова А.М. Актуальні проблеми кримськотатарського мовознавства	18
Комісаров К.Ю. До питання про визначення поняття "умовні конструкції" у японській мові	20
Лебедєв Ю.І. Орієнталізм у фольклористичних студіях Агатангела Кримського	22
Мосенкіс Ю.Л. Східні паралелі трипільських державотворчих термінів як матеріал спецкурсу "Мовні контакти"	25
Сорокін С.В. Турецький аорист у функціональному аспекті	29
Сорокін С.В., Ануфрієва О.В. Прагматичний аспект турецької друкованої реклами	35
Рустемов О.Д. Лексикографічна фіксація системи кримськотатарської мови (до питання про типологію словників)	38

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Колодко В.О. Хафіз Ібрагім: пряма та внутрішня адресація	40
Субх М. Доісламський панегіризм-мадіх як один із найвпливовіших засобів набуття авторитету (المديح)	42
Шекера Я.В. Прикметник як епітет у китайській поезії	45
Щегель О.М. Особливості зародження та розвитку жанру сінсосьоль	48
Юзва М.Ф. Китайська тематика в українській літературі.	51

CONTENTS

LINGUISTICS

Honcharenko O. The ways and methods of the formation of Trade-and-Aconomy Terminology in Modern Chinese	4
Debeiko O., Nagorna V. Linguistic researchers about Homonymy	10
Debeiko O, Ryabovolenko I. Functional criterion as the factor of differentiation of passive and active vocabulary in Japanese (on the base of Administrative-and-Military Terminology)	14
Emirova A. Actual problems in Crimean Tatar linguistics	18
Komisarov K. To the problem of the concept "Conditional Structures" in Japanese	20
Lebedev Yu. Orientalism in the Ahatanhel Krymskiy's folclore studies	22
Mosenkis Yu. The Oriental parallels of Trypillean state-creating terms as a material for the special course "Language contacts"	25
Sorokin S. Turkish Aorist in functional aspects	29
Sorokin S., Aphanasyeva O. The pragmatic aspect of the Turkish print reclaim	35
Rustemov O. Lexicografic fixation of Crimean Tatar language system (to the question of dictionary's typology)	38

LITERATURE

Kolodko V. Hafiz Ibrahim: direct and inner addressing	40
Maxym Ali Subh Preislamic Panegyryzm:-madī as one of the influential ways of attain authority (المديح)	42
Shekera Ya Adjective as an epithet in Chinese	45
Schegel M. Peculiarities of origination and evolution of Shinsosol genre	48
Uzwa M. Chinese teems in Ukrainian Literature	51

ШЛЯХИ ТА СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Розглядаються шляхи та способи формування торгово-економічної термінології сучасної китайської мови.

The ways of formation of trade-economic terminology of modern Chinese language are considered.

На сучасному етапі вивчення торгово-економічної термінології є актуальним у багатьох мовах світу, зокрема у сучасній китайській мові. Це пов'язано з науково-технічною революцією у XX ст. і розвитком міжнародних стосунків. Торгово-економічна термінологія є невід'ємною складовою вивчення проблем термінології взагалі, і ця тема була актуальною в загальному мовознавстві ще з прадавніх часів. На сучасному етапі у зв'язку з науково-технічним прогресом і розвитком виробництва збільшилася питома вага використання термінів негуманітарного напрямку – хімічних, фізичних, біологічних тощо, а в кінці XX ст. набуває значного поширення вивчення торгово-економічної термінології. У пропонованій статті автор розглядає шляхи та способи формування торгово-економічної термінології, що дає можливість цілісно уявити становлення терміносистеми в синхронічному аспекті.

Дослідженню проблеми термінології на матеріалі китайської мови присвячували свої роботи російські вчені В.М. Солнцев¹, І.М. Ошанін², А.А. Драгунов³, Б.С. Ісаєнко⁴, Є.Д. Поліванов⁵, М.М. Коротков⁶, О.П. Фролова⁷. В.М. Солнцев уточнив поняття кореня, афіксів, напівафіксів, словотворчих моделей і способів словотворення, уперше в китаєзнавстві розробив проблему конверсії частин мови, яка є одним з способів словотворення поруч зі словоскладанням і афіксацією. Далі І.М. Ошанін, А.А. Драгунов і М.М. Коротков розвили положення про двоскладність слів китайської мови, продовжили дослідження структури китайського складного слова і принципів термінотворення. Б.С. Ісаєнко відмітив, що складання предметних основ також являє собою продуктивний словотворчий засіб, за рахунок якого йде поповнення словникового складу взагалі і термінології зокрема. Є.Д. Поліванов прийшов до висновку, що термінотворення сучасної китайської мови – це в основному словоскладання; структура багатоскладних слів відображає структуру словосполучень, з яких вони утворились. Уперше Є.Д. Поліванов указав на те, що двоморфемний склад є статистично домінуючою нормою для китайських слів. Він розробив і виділив три типи словотворчих моделей (атрибутивний, копулятивний, об'єктивний). О.П. Фролова описала й проінтерпр

між науковими поняттями. Саме остання умова є основною причиною термінологізації інших частин мови. Щодо термінологізації прикметників у торгово-економічній сфері сучасної китайської мови, то про них можна сказати, що вони виступають головним чином як складова частина цілого, тобто як частина торгово-економічного терміна-словосполучення. При цьому можна зазначити два варіанти. 1. Як означення у ТЕТ-ССЧ це може бути слово, за значенням близьке до загальновживаного. Наприклад, з означенням 绝对 *juedui* "абсолютний": 绝对价格 *juedui jiage* "абсолютна ціна", 绝对财产 *juedui caichan* "абсолютна власність", 承运人的绝对义务 *chengyunrende juedui yiwu* "абсолютне зобов'язання перевізника". Чи, наприклад, з означенням 已经取消 *yijing quxiao* "анульований": 已经取消的预售合同 *yijingquxiaode yushou hetong* "анульований запродаж", 已经取消的登记 *yijingquxiaode dengji* "анульована реєстрація", 已经取消的许可证合同 *yijingquxiaode xukezheng hetong* "анульований ліцензійний договір". 2. Як означення у ТЕТ-ССЧ виступає прикметник вузько термінологічного значення або прикметник як породження терміна-іменника. Наприклад, з прикметником 商业 *shangye* "комерційний": 商业信息 *shangye xinxi* "комерційна інформація", 商业产品样本 *shangye chanpin yangben* "комерційний каталог", 商业广告 *shangye guanggao* "комерційна реклама", 商业陈列馆 *shangye chenlieguan* "комерційний павільйон"; з прикметником 经济 *jingji* "економічний": 经济基础 *jingji jichu* "економічна база", 经济独立 *jingji duli* "економічна незалежність", 经济封锁 *jingji fengsuo* "економічна блокада", 经济危机 *jingji weiji* "економічна криза", 经济地理学 *jingjilixue* "економічна географія" й ін. Прикметники у складі ТЕТ-ССЧ можуть виражати відношення антонімії. Наприклад: 宏观经济研究 *hongguan jingji yanjiu* "макроекономічні дослідження" і 微观经济理论 *weiguan jingji lilun* "мікроекономічна теорія", 进口商品 *jinkou shangpin* "імпортні товари" і 出口商品 *chukou shangpin* "експортні товари", 对外贸易广告 *duiwai maoyao guanggao* "зовнішньоторгова реклама" і 室内广告 *shinei guanggao* "внутрішня реклама"; 高利润 *gaolirun* "висока рентабельність" і 低利润 *dilirun* "низька рентабельність"; 极好的信誉 *jihao de xinyu* "чудова репутація" і 不好的 (坏的) 信誉 *buhaode (huaide) xinyu* "погана репутація" чи 好的声誉 *haode shengyu* "добра репутація" або ж бо 可靠的信誉 *kekaode xinyu* "солідна репутація"; 国外市场 *guowai shichang* "зовнішній ринок" і 国内市场 *gonei shichang* "внутрішній ринок". Як правило, прикметники у складі ТЕТ-ССЧ виражають не якісні характеристики, а виконують роль уточнення обмеження, а також вказують на відношення родо-видового характеру, які існують між предметами і явищами. Щодо чис

утворені від торгово-економічних термінів-іменників. Наприклад: 预支 *yuzhi* "авансувати", 赔偿 *peichang* "відшкодовувати", 保证 *baozheng* "гарантувати", 抵偿 *dichang* "компенсувати", 登记 *dengji* "реєструвати" та інші. Взаємопроникнення торгово-економічних термінів-дієслів і термінів-іменників зумовлено існуванням у сучасній китайській мові конверсії. Наприклад: 预支 *yuzhi* "авансувати" й одночасно "авансування", 赔偿 *peichang* "відшкодовувати" і "відшкодування". Семантично економічний термін-дієслово, утворений від економічного терміна-іменника, є еквівалентним засобом вираження одного й того ж поняття. Як і торгово-економічний термін-іменник він має значимість самостійного терміна.

Для термінотворення в торгово-економічній ТС у розрізі словоскладання характерна тенденція створення багатоскладних термінів: торгово-економічних термінів-складних слів (TET-CC) і торгово-економічних термінів словосполучень (TET-CCч). До складу TET-CCч входять слова: 1) які вже належать до даної ТС, наприклад: 交易所仲裁 *jiaoyisuo zhongcai* "біржовий арбітраж" (оба елемента даного T-CCч 交易所 *jiaoyisuo* "біржа" і 仲裁 *zhongcai* "арбітраж" належать економіці); 2) які належать до загальнонаукової термінології, наприклад: 经济理论 *jingji lilun* "економічна теорія" (перший елемент 经济 *jingji* економічний належить до економіки, а другий 理论 *lilun* "теорія" може бути віднесений до загальнонаукової термінології, так як слово теорія вживається у всіх ТС); 3) які є термінами спорідненої ТС, наприклад: 财力 *caili* "фінансові ресурси" (перший елемент T-CCч 财 *cai* належить фінансам, а другий 力 *li* може бути віднесений до складу загальноекономічних термінів поруч з 资源 *ziyuan*, який також має значення ресурси (物质资源 *wuzhi ziyuan* "матеріальні ресурси"); 4) які входять до системи термінів віддаленої галузі науки, наприклад: 冻结的资金 *dongjiède zījīn* "заморожений фонд" (перший елемент T-CCч 冻结的 *dongjiède* "заморожений" можна віднести до віддаленої ТС, наприклад до фізики, так як він показує фізичний стан матерії, а другий 资金 *zījīn* "фонд" до банківської системи); 5) які взяті з загальноновживаної мови, наприклад: 支票簿 *zhīpiàobù* "чекова книжка" (перший елемент 支票 *zhīpiào* "чек" можна віднести до банківської системи, а другий 簿 *bù* "книга" до загальноновживаної мови, наприклад: 练习簿 *liànxībù* "зошит", 照相簿 *zhàoxiàngbù* "альбом для фотографій"). Творення складних торгово-економічних термінів у сучасній китайській мові відбувається відповідно до законів і правил, які притаманні системі іменного словотворення.

Отже, з усього викладеного матеріалу можна зазначити, що до основних шляхів поповнення торгово-економічної терміносистеми сучасної китайської мови слід віднести творення складних термінів (торгово-економічних термінів-складних слів, торгово-економічних термінів-словосполучень, торгово-економічних термінів-афіксальних слів і торгово-економічних термінів-складноскорочених слів). Головні особливості термінотворення в китайській торгово-економічній термінології такі: 1) у структурному плані це тенденція створення багатоскладних термінів. За нашими підрахунками, багатоскладні терміни, які мають у своєму складі два і більше елементи, становлять близько 99 %; 2) використання поруч з торгово-економічними термінами-іменниками прикметників, дієслів і числівників; 3) творення семантично однорядних рядів термінів, регулярність функціонування словотворчих моделей, наявність власного словотворчого фонду у вигляді таких морфем, які функціонують як константні лексичні елементи моделей словоскладання і дозволяють зв'язати певну класифікаційну систему понять з конкретною системою мовленнєвих засобів вираження

цих понять. Дослідження в цьому напрямі є перспективними, і ми сподіваємося, що зможемо втілити ідеї, започатковані в цій статті, при укладанні китайсько-українського торгово-економічного словника.

¹Солнцев В.М. Проблема слова и корня в китайском языке : Автореф. дисс... д-ра филол. наук. — М., 1953; Солнцев В.М. Проблема частей речи в китайском языке // Вопр. языкознания. — 1958. — № 5; Солнцев В.М. Очерки по современному китайскому языку. — М., 1957; ²Ошанин И.М. Учебник китайского языка. — М., 1946. — Ч. 1; ³Драгунов А.А. Структурные единицы китайской речи // Вопр. корейского и китайского языкознания. — 1958. — С. 230–249; ⁴Исаенко Б.С. К проблеме границ китайского слова. Опыт китайско-русского фонетического словаря. — М., 1957. — С. 252; ⁵Иванов А.И., Поливанов Е.Д. Грамматика современного китайского языка. — М., 1930; ⁶Коротков Н.Н. Основные особенности морфологического строя китайского языка. — М., 1968; ⁷Фролова О.П. Словообразование в терминологической лексике современного китайского языка (на материале биологической терминосистемы) : Автореф. дисс... канд. филол. наук. — М., 1978; ⁸周有光. 汉字改革概论. — 北京, 1964; ⁹Там же. — С. 11; ¹⁰Исаенко Б.С. К проблеме границ китайского слова. Опыт китайско-русского фонетического словаря. — М., 1957. — С. 252; ¹¹汉俄词典. — 上海, 1990; ¹²Даниленко В.П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания. — М., 1977. — С. 132; ¹³Randy Charles Epping. A beginner's guide to the World Economy. — N.Y., 1992. — P. 103; ¹⁴俄汉外贸用语词典. — 北京, 1992.

довідники, словники: О.С. Ахманової "Словарь лингвистических терминов" (1969), Л.Л. Кутіної "Омонимы в толковых словарях русского языка. Лексикографический сборник". (1957), а також і усні (виступи по телебаченню, записи усного побутового діалогу). М.П. Колесников дійшов висновку, що головною причиною поширення омонімії є неможливість постійного контролю з боку автора сприйняття тексту читачем, а також відсутність у читача постійної можливості та потреби порівнювати своє розуміння даного тексту з тим, як його розуміли інші читачі. Це заважає виявленню невідповідності між авторським задумом і змістом, сприйнятим у процесі читання. Наявність омонімічних речень в усній та особливо письмовій мові, де можливість використати інтонацію та паузу значно обмежена, перешкоджає процесу спілкування, ставлячи адресата мовлення перед необхідністю вибору значення речення.

Г.Ю. Бубякіна у 1984 р. у праці "Морфематически мотивированные глагольные омонимы в русском языке" описані префіксальні омонімічні й багатозначні дієслова російської мови з урахуванням морфемного мотивування і фазової функції. Уперше послідовно досліджується морфематична обумовленість у сфері префіксальної дієслівної омонімії. Полісемія, омонімія та суміжні з ними явища подані як система. Запропоновано нові критерії розмежування омонімічних утворень і лексико-семантичних варіантів на основі семантико-граматичних ознак. Робота являє собою перший досвід порівняльного вивчення існуючого лексикографічного джерела омонімів російської мови. Матеріалами для дослідження слугувала омонімічна дієслівна лексика, відібрана методом цілковитої вибірки зі "Словаря омонимов русского языка" О.С. Ахманової (1976), "Словаря омонимов русского языка" (1978) М.П. Колесникова. Дані словників омонімів російської мови звірялися з даними 17-томного та 4-томного словників сучасної російської мови, а також зі словниками Д.Н. Ушакова і С.І. Ожегова.

У дисертації М.Г. Петренко (1987) "Явление омографии в современном русском языке" уперше здійснена спроба розглянути явище омографії з позиції теорії знаку; у роботі визначені ознаки омографії, притаманні всім структурним типам омонімів; подано класифікацію омографів і доведено наявність особливої групи поліграфічних омографів; обґрунтовано поняття омографічно-зарядженої одиниці, трьох типів омографічних парадигм і відповідних омографем. Матеріалами дослідження слугували: "Словарь современного русского литературного языка" (1950–1965); "Толковый словарь русского языка" (1935–1940) за редакцією проф. Д.Н. Ушакова; "Словарь русского языка" (1960) С.І. Ожегова; "Орфографический словарь русского языка" (1970) за редакції С.Г. Бурхадар

мовознавцями (В. Гумбольдт, В.В. Виноградов О.О. Потебня,) Класичне визначення омонимії за лінгвістичним словником – це звуковий збіг не пов'язаних між собою мовних одиниць. Автор підкреслює, що в класичному визначенні омонимії є неточності. Функціональний аналіз явища омонимії Г.І. Кузьменко проводить у лексичному, морфологічному, синтаксичному та стилістичному аспектах. На базі художніх творів Лесі Українки, Ю. Збанацького, О. Гончара, О. Олеся, П. Тичини, М. Рильського, М. Стельмаха, І. Вільде та публіцистичних видань (журнал "Вітчизна", "Радянська Україна" тощо) здійснено моделювання й аналіз "чистих" і полісемантичних омонімів.

У дисертаційному дослідженні "Основні вияви словотвірної омонимії" (2000) Г.М. Куцак уперше досліджено межі омонимії найпродуктивніших словотвірних афіксів в українській мові, запропоновано критерії розмежування словотвірної полісемії й омонимії, визначено основні види омонимії словотвірних суфіксів іменників і словотвірних префіксів дієслів, виявлено межі омонимії афіксів у складі кореневоспоріднених і спільнозвучних слів. Критерії визначення омонимії словотвірних афіксів, або оморфемності, на думку автора, адекватні критеріям виявлення омонимії лексичних одиниць. Відповідно до них оморфемність кваліфікується як явище, за яким словотвірні афікси мають однакове написання і звучання за відмінними словотвірними значеннями. Ступінь прояву омонимії іменникових словотвірних суфіксів було визначено так: до п'яти омонімічних словотвірних значень суфікса – високий ступінь прояву омонимії, від п'яти до восьми – вищий, від восьми до десяти – найвищий. Основним проявом омонимії іменникових словотвірних суфіксів є омонимія суфіксів у кореневонеспоріднених основах.

О.П. Кушлик у дисертації "Омонимія незмінних класів слів" (2000), виконаній за творами українських письменників доби відродження української державності та за даними сучасних лексикографічних джерел української мови, проаналізувала системність явища міжчастиномовної омонимії у межах категорії "прислівник-службове слово" і "службове слово-службове слово". У роботі вперше на широкому матеріалі цілісно і системно висвітлено основні проблеми омонимії незмінних класів слів. Здійснено аналіз лексикографічних розбіжностей, пов'язаних з відображенням явищ омонимії та полісемії у словниках. Такий різнобіг зумовлений відсутністю об'єктивних критеріїв визначення омонім

О.В. Дебейко, старш. викл.,
І.П. Рябоволенко, асп.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ КРИТЕРІЙ ЯК ФАКТОР ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ЯПОНСЬКОЇ ПАСИВНОЇ Й АКТИВНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ АДМІНІСТРАТИВНО-ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ)

Проводиться аналіз критеріїв розмежування термінів "історизм", "архаїзм", "застаріле слово", 死語, 古語, 歴史語, 歴史主義 і можливості застосування функціонального критерію як фактору їх диференціації.

Analysis of differential criteries of definition of the words "hystorizm", arhaism", "anshiend word", 死語, 古語, 歴史語, 歴史主義 as well as the possibility of using functional criteries has been considered.

Одним з проблемних питань мовознавства в галузі вивчення активного та пасивного різновидів мовних одиниць є пошук критеріїв розмежування пасивної й активної лексики, який, безперечно, має безпосереднє відношення до розв'язання невирішених досі проблем ономазіології та семасіології, лексикографії, стилістики, історії мови тощо, а також, ширше – вивчення мовної картини світу тощо. Проблемою у сфері пасивної лексики є насамперед неусталеність дефініції понять "історизм", "архаїзм" і "застаріле слово" не лише в межах мов далекої лінгвістичної приналежності, але й у межах однієї мови. Аналіз лінгвістичних словників показав деяку неоднотайність поглядів українських, російських і японських лінгвістів у трактуванні обсягу цих понять.

У словнику лінгвістичних термінів за редакцією Д.І. Ганич, І.С. Олійник¹ дефініція зазначених вище трьох різновидів пасивної лексики подано так: "історизм – це слово, яке вийшло з живого вжитку внаслідок того, що предмет, який воно позначає, вже невідомий носіям мови як реальна частина їх щоденного побуту", "архаїзми – це один з видів пасивної лексики, які хоч і втратили свою первісну семантичну форму, проте були переосмислені; у сучасній мові вони позначають інші поняття, як правило, за незначної зміни графічної та фонетичної форми, а "застарілі слова – це вид пасивної лексики, яка нещодавно втратила свою актуальність у сучасній мові та були замінені іншими, наприклад, "колгоспник" на "фермер", "обчислювальна машина" на "калькулятор", "переговори" на "перемовини", "листівка" на "поштівку" і т.д."

в адміністративно-правових, літературних та інших джерелах. Звичайно, визначальними факторами пасивізації адміністративно-військової лексики в японській мові були політичні, юридичні й інші позалінгвістичні чинники, але вони зумовили ступінь активного вживання цієї термінології, особливості її функціонування в діяхронічному та синхронічному мовних аспектах. За приклад візьмемо еволюцію назв військових відомств та управлінь у структурі державної ради (太政官 дайджьо кан дайджьо кан), яка в епоху Хейан складалася з Восьми відомств: 1. Відомство служб палаців (中務省 なかつかさしょう накаукаса сьо), 2. Церемоніальне відомство (式部省 しきぶしょう сікібусьо), 3. Відомство упорядкування та встановлення (治部省 じぶしょう дзібусьо), 4. Податкове відомство (民部省 みむぶしょう мімубусьо), 5. Воєнне відомство (兵部省 ほうぶしょう хьобусьо), 6. Судове відомство (刑部省 きょうぶしょう гьобусьо), 7. Відомство у справах казни (大蔵省 おおくらしょう оокура сьо), 8. Відомство внутрішніх справ палаців (宮内省 くないしょう кунаі сьо)⁶.

В одному з найповніших енциклопедичних словників 広辞苑, виданому в 1998 р., зазначено лише шість із наведених вище восьми назв воєнних відомств – 中務省 наかつかさしょう Накаукаса сьо, 式部省 しきぶしょう сікібусьо, 治部省 じぶしょう Дзібусьо, 刑部省 きょうぶしょう Гьобусьо, 大蔵省 おおくらしょう Оокура сьо, 宮内省 くないしょう Кунаі сьо (民部省 Мімубусьо миむぶしょう "податкове відомство" і Хьобусьо 兵部省 ほうぶしょう "військове відомство" не наведено). Звідси можна зробити висновок, що останні дві лексеми перейшли в розряд історизмів ще до епохи Мейдзі, а інші шість функціонували як активна лексика і в епоху Едо до переходу їх в розряд історизмів унаслідок адміністративної реформи другого року Мейдзі (1869 р. за європейським літочисленням). У словниках 日本語大辞典 (The Great Japanese Dictionary), 古語辞典⁷ і найповнішому двотомному японсько-російському словнику за редакцією М.І. Конрада⁸ ці лексеми не зазначені, що є додатковим підтвердженням переходу їх у розряд історизмів. Зазначимо, що крім лінгвістичного, у цьому випадку вагомим свідченням переходу назв структури державного управління у розряд історизмів є ще й історико-адміністративний екстралінгвістичний критерій, оскільки у перших роках епохи Мейдзі було проведено реорганізацію всіх державних установ, а сам інститут сьогунату було скасовано, так само як і офіційно визнані до цієї реформи назви верств

третій та інші морфеми в наведених словах функціонують як семантичні деривати пасивного складу, утворюючи масив лексем-історизмів.

Таблиця 2. Словотворча парадигма адміністративно-військових історизмів з гніздовою семою 軍 1) "армія", "військо", 2) "військовий табір", "диспозиція", "стояти гарнізоном", 3) "військовий")

軍検閲 ぐんけんえつ	військова цензура
軍占領 ぐんせんりょう	воєнна окупація
軍兵 ぐんびやう	солдат, армія, воїн
軍旅 ぐんりょ	війська, військова частина (армійський) корпус (у японській мові слово є історизмом, в українській – не завжди трактується як історизм)
軍団 ぐんだん	військова частина (армійський) корпус (у японській мові слово є історизмом, в українській – не завжди трактується як історизм)
軍廟 ぐんせん	віяло, яке використовувалося для того, щоб керувати армією в таборі; як правило, бралася кістка та форма, на яку наклеювали віяло або парасольку, на кістку наносили чорний лак. З лицьового боку малювали сонце, а на звороті – місяць і зорі.

Таблиця 2а. Словотворча парадигма активних адміністративно-військових термінів з гніздовою семою 軍 1) "армія", "військо", 2) "військовий табір", "диспозиція", "стояти гарнізоном", 3) "військовий")

軍卒 ぐんそつ	солдат, рядовий
軍刑法 ぐんけいほう	військово-кримінальний кодекс
軍帥 ぐんし	тактик, стратег
軍閥 ぐんはつ	воєнщина, воєнна хунта
軍備 ぐんび	воєнні приготування, озброєння
軍備競争 ぐんびききょうそう	гонка озброєнь
軍備縮小 ぐんびしゆくしやう	скорочення озброєнь
軍備撤廃 ぐんびてつぱい	роззброєння
軍備全廃	повне роззброєння
軍部 ぐんぶ	військові кола, армія (керівництво)
軍団 ぐんだん	армійський корпус
軍楽隊 ぐんがくたい	військовий оркестр
軍議 ぐんぎ	військова рада
軍位 ぐんい	військове звання
軍医 ぐんい	військовий лікар
軍衣 ぐんい	військовий кітель
軍事 ぐんじ	військова справа
軍事幹部 ぐんじかんぶ	командний (офіцерський) склад, військово командування
軍事基地 ぐんじきち	військова база

В активному складі адміністративно-військової лексики спостерігаємо функціонування усіх різновидів значення кореневої семи 兵; відмінність від історизмів з цією кореневою семою полягає у заміні дериватів, які внаслідок процесу пасивізації перестали функціонувати як продуктивні морфеми-деривати. Наведемо ще приклади такого типу.

兵 へい – перше значення – "солдат", "боєць", "воїн", друге значення – "війська". Приклади історизмів, які у своєму складі мають спільну сему 兵 へい: 1. 上等兵 じやうとうへ

5. 重迫撃砲中隊 じゅうはくげきほうちゅうたい — рота важких мінометів, 6. 情報小隊 じょうほうしょうたい — інформаційно-розвідувальний взвод, 7. 作業小隊 さぎょうしょうたい — саперний взвод, 8. 管理整備小隊 かんりせいびしょうたい — адміністративно-господарський взвод, 9. 衛生小隊 えいせいしょうたい — санітарний взвод, 10. 師団特科部隊 しだんとつかぶたい — дивізійна артилерія, 11. 師団 しだんの 特科連隊 とつかれんたい — артилерійський полк дивізії, 12. 軽砲大隊 けいほうだいたい — легка артилерійська дивізія, 13. 高射自動火器大隊 こうしゃじどうかきだいたい — зенітний артилерійський дивізіон, 14. 通信小隊 つうしんしょうたい — взвод зв'язку, 15. 射撃中隊 しゃげきちゅうたい — артилерійська батарея, 16. 指揮情報小隊 しきじょうほうしょうたい — взвод управління, 17. 官理小隊 かんりしょうたい — взвод обслуговування, 18. 前線部隊 ぜんせんぶたい — частини та підрозділи першого ешелону, 19. 予備隊 よびたい — резерв, 20. 第一線 だいいっせんの 連隊 れんたい — полк першого ешелону, 21. 直接支援大隊 ちよくせつしえんだいたい — дивізіон безпосередньої підтримки, 22. 重砲 じゅうほうの 部隊 ぶたい — підрозділи артилерії великої потужності, 23. 戦車部隊 せんしゃぶたい — танкові війська, 24. 味方部隊 みかたぶたい — свої/власні війська, 25. 所属部隊 しょぞくぶたい — штатні частини та підрозділи, 26. 戦術航空部隊 せんじゆつこうくうぶたい — тактична авіація, 27. 指揮下部隊 しきかぶたい — підлеглі частини, 28. 師団戦車大隊 しだんせんしゃだいたい — танковий батальйон, дивізіон, 29. 整備小隊 せいびしょうたい — взвод технічного обслуговування, 30. 偵察小隊 ていさつしょうたい — розвідувальний взвод, 31. 独立戦車大隊 どりくせんせんしゃだいたい — окремий танковий батальйон, 32. 車載歩兵大隊 しゃさいほへいだいたい — мотострілковий батальйон, 33. 模広な隊形 もこうなたいけい — широко розгорнутий стрій, 34. 野戦車部隊 やせんしゃぶたい — польові частини, 35. 施設重機材中隊 しせつじゅうきざいちゅうたい — рота важкого інженерного майна, 36. 建設部隊 けんせつぶたい — будівельні підрозділи, 37. パネル橋中隊 パネルきょうちゅうたい — мостова рота (рота, яка зводить мости), 38. ダンプ車両中隊 しゃりょうちゅうたい — рота самосвалів, 39. 給水中隊 きゅうすいちゅうたい — рота водопостачання, 40. 施設部品補給中隊 しせつぶひんほきゅうちゅうたい — рота матеріально-технічного забезпечення, 41. 施設野外整備中隊 しせつやがいせいびちゅうたい — рота польового матеріально-технічного забезпечення, 42. 施設重修中 (小) 隊 しせつじゅうしゅうちゅう (しょう) たい — інженерна рота капітального ремонту, 43. 情報部隊 じょうほうぶたい — інформаційно-розві

А.М. Емірова, д-р філол. наук, проф.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА

*Обґрунтовується необхідність термінової розробки проблем термінології, кодифікації норм літературної мови тощо.
The necessity of urgent solving the problems of terminology, codification of the standart language norms discussed*

В історії того чи іншого народу може наступити такий кризовий період, коли йому загрожує асиміляція – розчинення в іншокультурному середовищі, утрата почуття етнічної самосвідомості, національної самоідентифікації. Етнічна самосвідомість – це усвідомлення певної групи людей про себе як про єдиний народ, що базується на спільності мови, побуту, релігії, психології, історичній пам'яті, культури в цілому. Етнос (народ) може втратити свою споконвічну територію, як це трапилося з кримськими татарами. Етнос може втратити традиційну господарсько-економічну основу, яка обумовлена природно-географічними характеристиками його споконвічної території, як це трапилося з кримськими татарами. Етнос може втратити навіть мову, як це ледь не трапилося з кримськими татарами. Але доки народ не втратив почуття національної самосвідомості, він залишається живим. Силою, що охороняла і мобілізувала кримськотатарський народ в умовах заслання, було прагнення повернутися на землю предків і не втрачене почуття національної самосвідомості.

Піввіковий лінгвіцид (репресивні заходи спрямовані на мову) завдав кримськотатарській мові величезного збитку: мова перестала виконувати усі свої соціальні функції, крім однієї – функції "сімейної" мови, унаслідок чого розпалася стилістична система мови: зі словникового складу "вимивалися" величезні шари слів (як не вживані в нових умовах проживання), пов'язані з традиційними для кримських татар формами життєдіяльності (тютюнництвом, промисловим садівництвом і виноградарством, відгінним тваринництвом, художніми ремеслами), на місце яких могутнім потоком нахлинули русизми, інтернаціоналізми і слова з місцевих мов (узбецької, таджицької). Проте репресії торкнулися й науки про мову. Цілісної науки про кримськотатарську мову як самостійного окремого мовознавства сьогодні ще немає. Існують лише роботи, у яких досліджуються окремі мовні явища та проблеми. Наприклад, проф. А.М. Меметов вивчає проблеми походження кримськотатарської лексики (словникового складу). Однак дотепер не вивчено такі лексичні категорії, як полісемія, синонімія, антонімія, омонімія, гіперо-гіпонімія, семантичні поля тощо. Не описана кримськотатарська фразеологія і властиві їй категорії. Зовсім відсутні роботи в галузі фо

Чи можна сьогодні стверджувати, що кримськотатарська мова має кодифіковані норми? Дивно чути позитивну відповідь на це питання. Про які норми йдеться мова? Якщо тільки про орфографічні, то можна частково погодитися з такою відповіддю. Більш-менш несуперечлива сукупність правил написання слів і слівосформ, складена зусиллями таких учених, як У. Куркчі, А.Н. Гаркавець, А.В. Меметов та ін. Проте вчителі середніх шкіл, письменники, журналісти постійно зазначають труднощі у цьому плані. Про це свідчить різнобіг у написанні тих самих слів, а також велика кількість різного роду кальок, що зустрічаються в письмових текстах і усному мовленні носіїв мови.

Набагато гіршим є питання про норми орфоепічні, граматичні та норми слововживання. У роботах згаданих вище вчених розроблені правила орфографії таких букв, як О, У, Ю, Е, з яких випливають правила орфоепії. Так, проф. А.Н. Гаркавець⁵ сформулював чотири правила для розрізнення голосних переднього та заднього ряду [ö], [ü] та [o], [u]. Проф. А.М. Меметов зазначив, що м'який знак у таких словах, як *коръмек*, *куфъ*, *учъ*, *озъ*, означає передньорядність (*инджелик*) голосних [ö] та [ü]. Проте рідко хто з мовців правильно ви-

мовляє такі слова: не [örнэк], а [орнэк], не [көй], а [кой], не [уч], а [уч] і т.п.

Потрібні спеціальні довідники з орфоепії з розробленою системою транскрипції. У кримськотатарській лексикографії такі словники відсутні. До сьогодні не укладено навіть тлумачний словник кримськотатарської мови, завдання якого – регламентація правильного вживання слів у мові, їхнє написання, сполучуваність і, деякою мірою, вимова.

Сьогодні вже недостатні зусилля вчених-одинаків. Необхідно нарешті відтворити НДІ кримськотатарської мови і літератури, що існував у Криму до війни, укомплектувати його хоча б невеликою групою вчених, розробити стратегію і тактику його роботи з урахуванням потреб науки, що розвивається, і сфери освіти.

⁵Гаркавец А.Н. Нарис кримськотатарської фонетики, морфології й орфографії // Крымскотатарско-русский словарь. – К., 1988. – С. 192–232; ⁶Меметов А. Имля лугъаты. – Агъмесджит, 1994. – С.

Наведемо й інші визначення поняття "умовні конструкції". Автори поширеного довідника "Умовні конструкції" із серії "セルフマスターシリーズ"⁷ визначають умовні конструкції як такі, що виражають припущення (прогноз) щодо дії, яка ще не відбулася, або констатують факт, тобто вказують на результат дії, яка вже відбулася. 8.薬を飲めば、頭痛が治る. "Якщо випити ліки, головний біль вщухне"; 9.薬を飲んだので、頭痛が治った. "Головний біль вщух, бо (я) випив ліки". Приклад (8) виражає припущення (дію в S1 ще не виконали, а отже й дія в S2 ще не відбулася), а приклад (9) – результат дії, яку виконали. Відомий мовознавець Кобаясі Кендзі має схожі погляди на це питання⁸. Це визначення є кардинально протилежним до згаданих нами раніше.

Але і стосовно такого трактування також існує ряд заперечень. Основним із них є те, що речення S1 з прикладу (9) виражає не умову, а причину, і частини такого складнопідрядного речення поєднані між собою причинно-наслідковим, а не умовним зв'язком. Отже, такі речення не можуть бути віднесені до умовних. Так вважають ті японські лінгвісти, які розглядають лише чотири умовних форми. Форма ノデ, представлена у прикладі (9), не розглядається як умовна і російськими науковцями.

Проаналізуємо позиції, які описані вище. Якщо виходити з того, що умовні конструкції представлені лише складнопідрядними реченнями, частини яких поєднані за допомогою яскраво вираженого умовного зв'язку типу "if...then..." ("якщо...то..."), що використовується у комп'ютерних програмах, то можна погодитися з думкою ряду дослідників на чолі з Масуока і вважати умовними лише форми タラ, バ, ト і ナラ. Але крім речень типу "Якщо зробити 1, відбудеться 2" або "Якщо відбудеться 1, зроблю 2", існують ще й речення типу "Хоч і зроблю 1, не відбудеться 2" або "Хоч і відбудеться 1, не зроблю 2" тощо. На думку переважної кількості науковців, обидва наведені вище типи належать до умовних конструкцій. Автори довідника "Умовні конструкції" називають зв'язок першого типу 順接 (прямий зв'язок), а зв'язок другого типу 逆接 (зворотний зв'язок).

Постає питання: який підтекст притаманний реченням з умовними конструкціями? У прикладі (8) говориться, що якщо випити ліки, головний біль вщухне, а мається на увазі, що якщо їх не випити, біль не вщухне. У прикладі (9) ідеться про те, що біль вщух, оскільки ліки випито. Але мається на увазі, що якби ліки не випили, то голова боліла б і зараз. Отже можна говорити про існування двох сторін значення умовних конструкцій. І, як ми переконалися, об

– товариш зустрічав). Аналогічний приклад можна навести також і з діями у майбутньому: 18. 山中さんが来たら、会議を始めましょう。"Коли прийде пан Танака, розпочнемо збори". Форма *クラ* як часова використовується також і у випадку регулярності дій: 19. ここは冬になったら、雪が1メートルぐらいつもる。"Тут, коли приходить зима, снігу випадає десь із метр". Так само використовується іноді і форма *バ*: 20. 春になれば、桜が咲きます。"Коли приходить весна, зацвітає сакура".

Отже, практика показує, що повністю випускати з поля зору часовий аспект при розгляді умовних конструкцій не можна. Неправомірним, на нашу думку, є також і визначення всіх умовних форм як умовно-часових.

Виходячи зі сказаного вище, робимо висновок, що серед умовних конструкцій можна виділити декілька типів. Але класифікація цих форм не входить до кола питань, що розглядаються у цій статті. Ця проблема потребує глибокого та деталізованого розгляду, і її висвітлення стане наступним кроком після визначення поняття "умовні конструкції".

Тож що об'єднує граматичні структури під терміном "умовні конструкції"? Які б типи умовних форм ми не

розглядали, здійснення (виконання) того, про що йдеться у другій частині речення (S2), безпосередньо залежить від виконання (здійснення) того, про що говорить у першій його частині (S1), а отже, дія S1 завжди передуює дії S2. Це правило є правильним у випадку умовних конструкцій, і не завжди буде правильним у випадку, наприклад, власне часових конструкцій. Отже, на нашу думку, найбільш влучним визначенням поняття "умовні конструкції" буде таке: умовні конструкції – це складнопідрядні речення, у яких реалізація дії головного речення залежить від реалізації дії підрядного, при цьому дія підрядного речення завжди передуює дії головного.

¹ 益岡隆志. 日本語の条件表現. くろしお出版. – 東京, 1993; 2ibid; ³ 益岡隆志. 日本語文法の諸相. くろしお出版. – 東京, 2000; ⁴ 有田節子. 日本語の条件文と知識 // [日本語の条件表現] (під заг. ред. Масуока Такасі). くろしお出版. – 東京, 1993; ⁵ 小林賢次. 日本語条件表現史の研究. じつじ書房. – 東京, 1996; ⁶ Kakuko Shoji. Basic Connections Making Your Japanese Flow. 講談社. – Tokyo, 1997; ⁷ 速沼昭子, 有田節子, 前田直子. 条件表現 // 日本語文法セルフマスターストリー. くろしお出版. – 東京,

Ираку (=Месопотамії) арабське плім'я, мало воно 60000 душ, а на чолі його стояв могутній шейх Джебеля ибн-Ейгем. Їхав він до Мекки та на дорозі штовхнув його один араб, що був з іншого плім'я. Джебеля не витерпів та й ударив його, а той подався скаржитись до Халіфа Омера. Омер, тримаючися закону, що, мовляв, "око-за око", присудив: нехай Джебеля стане на тому самому місці, де він прилюдно вдарив араба, а той араб хай так само прилюдно вдарить Джебеля... Тоді Джебеля вдався на хитрощі, аби такої кари не зазнати. Надумав він якусь прикличку, щоб Омер одклав йому кару на недовгий час, а тоді з цілим своїм плім'ям утік на північ, там де тепер Русь. Так вона й почалася"¹⁵.

Агатангел Кримський відшукав джерела цього народного переказу. Це було неважко зробити, оскільки Джабалю ибн-Ейгам — особа історична (I–II чверть VII ст.). Він був останнім цариком (чи князем) погранично-арабської християнської династії гассанідів у Сирії. Джабалю хотів прийняти іслам, але скоїлась одна пригода і він мусив тікати з Сирії. На думку А. Кримського, пам'ять про Джабалю у XIII ст. могла бути ще жива в усній фольклорі, принаймні в тих місцях, де колись знаходилося кочове Гассанське царство. Якщо це так, то оповідання, що його записав багдадський консул В.Ф. Машков, є наслідком безперервної усної фольклорної традиції. Однак А. Кримський припускає, що можливий і вплив книжний, літературний переказ з міських кіл міг потрапити до бедуїнів кочової пустелі. У будь-якому випадку у II ст. ісламу (VIII христ. Ери) існували такі перекази і у записаній формі.

Ранні фольклорно-етнографічні студії А. Кримського цікаві не лише нагромадженням фактів, докладним коментуванням з вказівками на східні паралелі, а міркуваннями теоретичного характеру у статті, написаній з приводу брошури проф. М. Сумцова "К библиографии старинных малорусских религиозных сказаний".

Розмірковуючи про українські релігійні легенди Агатангел Кримський відзначає, що і в історичних реаліях і навіть у способі мислення відчувається все рідне, національне. Але таке враження оманливе, бо не одна начебто "широ" національна легенда належить до категорії мандрівних повістей. Учений-орієнталіст вбачає особливий інтерес у тому, як наш народ переробляє чужі сюжети, які наукові критерії встановити для з'ясування, що ми можемо назвати нашим етнічним

¹Україна-Китай: Шляхи співробітництва // Мат. конф. — К., 1994. — С. 98. ²Полов П.М. Шевченко і Китай: 3б. праць 6-ї наук. Шевч. конф. — К., 1958. — С. 183–206. ³Франко І.Я. Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман і його літературна історія. Твори: У 50 т. — К., 1981. — Т. 30. ⁴Там само. — С. 609. ⁵Сумцов Н.Ф. Культурные переживания. — К., 1890. ⁶Полов П.М. Шевченко і Китай... — С. 186. ⁷Полов П.М. Григорій Сковорода про Китай // Вітчизна. — 1958. — № 4. — С. 168. ⁸Там само. — С. 168. ⁹Ковалівський А. Вивчення Сходу в Харківському університеті та Харкові у XVIII–XX вв. // Антологія літератур Сходу. — Х., 1961. — С. 15. ¹⁰Сумцов Н.Ф. Указ. раб. — С. 163–164. ¹¹Скачков П.Е. Очерки истории русского китаеведения. — М., 1977. — С. 25–27. ¹²Гальперин А.А. Русская историческая наука о зарубежном Дальнем Востоке в XVII в. — середине XIX в. // Очерки по истории русского востоковедения. — М., 1959. — С. 21. ¹³Там же. — С. 6–7. ¹⁴Русские повести XIX в. — М.,

1950. — Т. 1. ¹⁵Полов П.М. Григорій Сковорода... — С. 169. ¹⁶Грибовский Софроний архимандрит. Путешествие Софрония Грибовского от Пекина до Кяхты в 1808 году // Сибирский Вестник. — 1821. — Ч. 1. — Кн. 2. ¹⁷Тумасов Н. История китайцев // ТКДА. — 1874. — № 9. — С. 554–616. ¹⁸Козлов А. Очерки из истории философии. Понятия философии. Философия восточная. — К., 1887. — С. 87. ¹⁹Ковалевский Е.П. Путешествие в Китай: В 2-х ч. — СПб., 1853. ²⁰Окуневський Я. Листи з чужини // Всесвіт. — 1991. — № 4. — С. 179–191. ²¹Україна-Китай... — С. 105. ²²Краснов А. Как живут китайцы. — Харьков, 1895; 2-е изд. — М., 1899; 3-е изд. — Харьков, 1902; 4-е изд. — Харбін, 1904. ²³Ковалівський А. Вивчення Сходу... — С. 67. ²⁴Україна-Китай... — С. 106–108. ²⁵Там само. — С. 108. ²⁶Там само. — С. 109. ²⁷Досвітній Олесь. Твори: У 2-х т. — К., 1991. — Т. 1. — С. 5. ²⁸Там само. — С. 6. ²⁹Україна-Китай... — С. 110.

Надійшла до редколегії 09.10.2003

Наукове видання

ВІСНИК

КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

СХІДНІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Випуск 8

Редактор О.Грицаюк

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром "Київський університет"

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та дискети не повертаються.

Засновник та видавець – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Свідоцтво Міністерства інформації України про державну реєстрацію засобів масової інформації КІ № 251 від 31.10.97. Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", директор Г.Л.Новікова. Адреса ВПЦ: 01601, Київ, б-р Тараса Шевченка, 14, кімн. 43. ☎ (38044) 239 3172, 239 3222; факс 239 3128

Підписано до друку 29.06.05. Формат 60x84^{1/16}. Вид. № 723. Гарнітура Arial. Папір офсетний. Друк офсетний. Наклад 500. Ум. друк. арк. 10,0. Зам. № 25-2671.

Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"
01601, Київ, б-р. Т. Шевченка, 14, кімн. 43,
☎ (38044) 239 3222; (38044) 239 3172; (38044) 239 3158; факс (38044) 239 3128.
E-mail: vydav_polygraph@univ.kiev.ua
WWW: <http://vpc.univ.kiev.ua>

Наукова бібліотека
ім. М. Максимовича
КНУ
ім. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

2836JB
45 - чит зал періодики та дисерт Ц 8.00

